

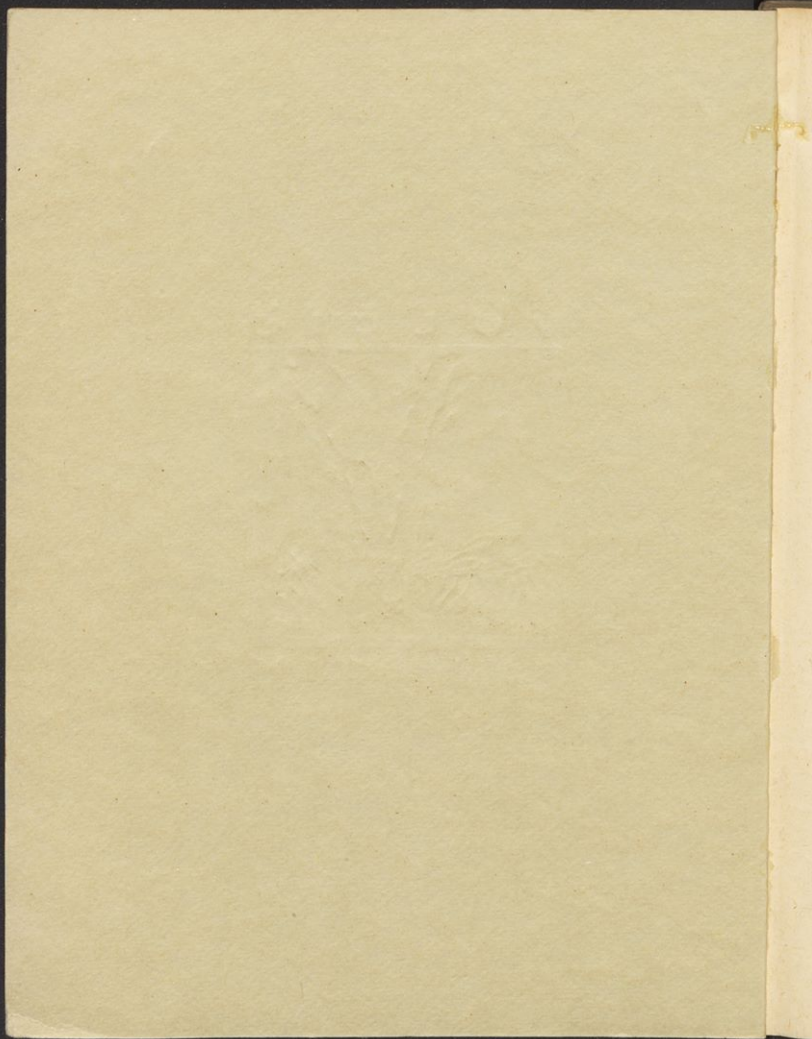
Narodna in univerzitetna knjižnica
v Ljubljani

105775

V O L Č I Č

D U H O V I N

VOLČIČ JERN

DUHOVIN

KRAŠKA ZGODBA

TRST 1951

VOJNIC LERN

D U H O V I N

KRAŠKA ZGODBA

1689/1951

D U H O V I N

1.

Na zimo šlo je, izza Nanosa in Čavna
podila burja mlade je čez Kras,
ko za ognjiščem kuhinja mikavna
nas zbrala je, da uženemo dolg čas.

Teran — bil res je kaplja tisto leto,
kot ugotovil stari je vikar,
ki krepek prekoračil je osemdeseto
in takega, verjeli smo, ni pil nikdar.

In kraška gnjat! »Kdor ni je še pokusil,
na Kras, gurman, naj pride lès,
ne bo mu žal, če bi peté si zbrusil,
ob tej delikatesi vseh delikates!«

Tako pribil je učitelj stare šole,
ki užil v življenju je že marsikaj,
odkar prebiral v cerkvi dure je in mole
in z leskovko je vzgajal naraščaj.

Bil tretji v družbi je sodnik upokójen,
v sorodu s ciniki, a naše gore list,
čeprav nekje tam na Vipavskem rójen,
dovtype kresal nam je humorist.

Malenkost moja, mlad tedaj in neizkušen,
med njimi bil sem le poslušajoči gost;
za narod in vse narodno navdušen,
zanimal sem za kraško se modrost.

Ko je teran besedo za besedo vzdódl,
prišel sem tudi jaz na svoj račun:
vikar se je ogrel in, kot sem sodil,
ubral najlepšo svojih zgodovinskih strun.

Bil namreč filhistorik splošno znan je,
pretaknil sleherni je kraški kot
in z običaji čase je nekdanje
v nešteto rešil zanimivih anekdot.

Razvnel se torej je in spregovoril
vikar, kot iz zapiskov bi nam bral:
kako in kaj nekoč je satan storil,
da Kraševcem je — duhovina dal.

»Ho, vinskega duha bi bilo bolje,«
ni z ,duhovinom' zadovoljen bil sodnik,
ki ga že v stadij razigrane volje
sok spravil kraških je vinik.

»Počasi, gospod sudac, le počasi
in ne bodite strog etimolog,
beseda je pognala v naši kraški vasi
in se drži kot patina je kri in jok!«

Vem, vem, kaj vinski duh vse tod počenja,
nič dobrega ne, to je da!

Z veseljem začne, a s pobjem jenja,
ut docet criminalis chronica!«

»Da, a ime vas, sudac, je zmotilo,
ker nič ni v zvezi z vinom duhovin,
nesrečni človek, ki nekoč nosilo
devet deklet ga je in bil je zadnje sin!«

»Takooo?« sodnik se je začudil
nič manj kot učitelj in z njim jaz:
vikar je našo radovednost vzbudil,
kako je satanas obdaril Kras.

2.

»Sam Kraševac, ni, da preveč bi hvalil
in povelečeval naš kraški rod —
s tem, vem, sodnika bi že spet razpalil,«
smehljaje se, prešel vikar je v uvod.

»Pohvalo eno pa le moram dati:
naš človek na besedo dano dá,
kar kdo obljubi, je dolžan držati —
to je pri Kraševcu veljalo in veljá.

Prisega redko, a če kdaj priseže,
ve, kaj v zapovedih ukazuje Bog,
če pa skušnjavi kdaj le kdo podleže
s prisego krivo, strah je starih in otrok.

Vse izogiba se ga, vse ga sodi,
da živ je že peklu zadan
in da v otrok še svojih poznem rodi
na svetu bo neznansko kaznovan.

Tako sem z ekspozicijo pri kraju,
zdaj pa eksempel grozen naj sledi,
ki se dogódil v našem je Tomaju
za deda mojega pradedu dni!...«

In kakor je imel vikar navado,
na leci vernikom pridigujoč,
odkašljaj se je in prek ust čez brado
z roko je šel, nas poslušalce zroč.

Ko videl je, da vsi trije napeto
že čakamo eksempel napovedani,
povzel pripoved je lepo začeto
in jo povedal s temi je besedami:

»V Tomaju živel je nekdanje čase
Markuša, trden in trd kmet,
ki dal na grunt svoj je in nase,
čeprav prišel je k hiši kakor reven zet.

Edinca sina je Markuša vzrédil
in ko ostal bil z njim je sam,
v ljubezen z deklo Rožo se mu je zapredel
in ga tegà biló ni sram.

»Kaj misliš«, ga trdó je oče vprašal,
»da dekla kdaj bo rezala mi kruh?
Če si z njo vred se res na to zanašal,
ostal bom za vse tvoje želje gluh! ...«

»Aha, smo že tam, kaj, ludi magister?«
sodnik je pomežiknil učitelju,
ki mu pogled je vrnil bister,
češ naj ne moti govora gostitelju.

»Nič sin se za očetovo ni grožnjo menil,«
govornik je nemoteno nadaljeval,
»da drugo bi izbral in se oženil,
zvestobo dekli je naprej obljuboval.

Dà, in da bi mu bolj verjela,
kako jo vedno ljubil bo zvestó,
sta šla k drevesu zaobljub vesela
in tam zabil žebelj zvestobe je v drevo.

»Glej, kot v tem zaobljubljenem drevesu
ne bo žebelj iz njega ločil se nikdar,
tako, dokler mi duša bo v telesu,
bom tvoj in te popeljem pred oltar!«

In sto in sto žebljev, v drevo zabitih,
— o vsakem vedela po izročilu je povest —
biló ji sto in sto je prič očitih,
da res bil vsak je dani zaobljubi zvest.

No in prišlo je, kar pač mora priti:
začutila se nosno je dekle noró
in hišo morala je zapustiti,
da ni se znosil gospodar nad njo ...

Kako že pravi naš pregovor stari?
Izpred oči — in več te ni!
Za deklo sinu ni biló več mari —
drugam zaljubljeno obrnil je oči!

Nevesto si izbral očetu je po godu
in, ko oklice tu v župnišču je zadal,
— bilà tedaj Rožetova je Roža na porodu! —
prisegel je, da ni se z njo nikdar pečal.«

3.

Gospod vikar je videl prazne čaše,
prenehal je in znova jih nalil:
»Pa trčimo na srečo domovine naše,
kot ji Prešeren je nekoč napil!«

In trčili smo in še to in to besedo
pomenili se v komentar ad rem,
potem vikar: »Če radi bi ljubavno zmedo
do konca slišali, naj spet začnem?«

»Attenti ora omnes iam tenemus!«
sodnik s prikrojenim Vergilom je dejal,
in učitelj z nápačnim: »Oremus!«
ni v vljudnosti latinski zaostal.

»In vi, ljubitelj muz, vam je povšeči,
kar vam v besedah neizbranih tu drobim?
Nič se ne bojte mi resnice reči,
kot jaz je slišati se ne bojim!«

»Gospod vikar,« izzvan prišel sem do besede,
»jaz sem zaljubljen v narodno blagó
in večkrat, kaj bi skrival, se mi misel prede,
da bi zajel ga v pesem, kar se da lepó!

Po Pavlu Diakonu sem kajkrat stikal
in v rokopisu Bavčarja sem bral,
me Valvazor je vedno mikal —
o, kaj za lep in zanimiv motiv bi dal!

Z zanimanjem prebiral stare sem »Novice«,
celovški »Glasnik«, za njim »Kres«
in v »Zvonih« in v »Slovanu« vse vrstice
narodopisne izpod učeno uglajenih peres.

In da sem na tekočem v tem predmetu,
še to povem, da avtorja sedaj poznam,
ki — dolgo ni tega — je v »Domu in svetu«
o dahovini — duhovinu pisal nam! ...«

Medtem ko me sodnik s pogledom je očehnil,
učitelj me pa ginjen kar objel,
gospod vikar se je pritájeno nasmehnil
in že nadaljevati zgodbo je začel:

»Rožetovo smo Rožo kratko omenili,
da njena težka ura je prišla —
po njej dekletce nežno so krstili,
izrezan oče je v obraz bilà.

To je obstetrix —, žena brž ugotovila
in jezik ni ji dal in ni miru,
se na oba Markuša je jezila,
da ni o srcu v njih ne sence ne sledu.

,O, če bila bi jaz na tvojem mestu,
veš, kaj napravila bi jaz?
Poiskala bi prve gade v gnezdu
in scvrta bi jih v zagovorno maz!

Kaj z njo bi? Hm, napravila bi svečo
in prve tri večere v tednu zapored
na okno vidno jo postavila gorečo
ob govorjenju teh besed:

Kot sveča sama sproti se použiva,
ko tu na oknuujem ti gori,
tako naj vest, sramote moje kriva,
suši in žge te vse do konca dni! ...

Če to napraviš, kakor sem ti rekla,
verjemi, da bo res, kot tu stojim:
vest vse življenje ga bo pekla
in ona ne bo srečna z njim! ...'

Poslušala Rožetova je Roža ženo
in še prosila jo je prelepó,
naj poskrbi ji, plača da pošteno,
dovolj mazi, preden poroka bo.

Res žena ji mazi je priskrbela
in pred poroko sveča je večere tri
na oknu vidno pri Rožetovih gorela
Markušu, ki je zgrešil ni ...«

4.

»Moj davni prednik v kroniki poroča,
da tisto leto zgodnja je bilà pomlad
in suha in kakor poletje vroča —
venel je cvet in že v zarodku sad.

Ljudje so vzdihali in so molili,
a sonce žgalo je iz dneva v dan,
ne rose niso izprosili,
nebo biló je ko jeklena dlan.

Kaj čuda, da so k vražam se zatekli
in se poganstvo je vrnilo k nam:
o kresu žrtvene so kruhke pekli
in jih nosili so v Strašínovec tu tam!

Strašínovec — v njem ste bili gotovo —
narodopisno zanimiv je gozd,
prav sredi njega, tudi to za vas ni novo,
ogromna lipa šelesti svojo starost.

Pod lipo — votla je, da v nji plesálo
bi nekaj parov brez težkoč —
je skala zložena na skalo:
to žrtvenik je, star pač let tisóč.

Ta žrtvenik in lipa z njim prastara
sta spomenika naša od takrát,
ko je za časa Karantanca Kajtimara
boril se prvič zoper brata brat.

Res s Kajtimarom zmagala je nova vera,
bogovi padli so v pozabe grob,
a vendar sled je še marsikatera
ostala v ljudstvu iz poganskih dob.

Tako pri nas, kot bo vas v tej povesti
še iznenadil ta in oni običaj —
pa kaj, predaleč sem se dal zanesti,
naj k fabuli se naši vrnem zdaj!

Tomajci torej v ujmi in okoličani
o kresu vreli so v strašinski gozd
in tam pod lipo, kakor v cerkvi zbrani,
so žrtvovali: ta veliko, oni malenkóst.

Ta žrtvene je kruhke, drugi pest pšenice
na ogenj vrgel, tretji olje zлил,
četrtemu ni zdelo škoda se telice —
in vse ob prošnjah plamen je povžil.

Ko so odšli in živo oglje še žarelo
na žrtveniku je v prelepo kresno noč,
odnékod je pod lipo prihitelo
dekle, v naročju dete pestujoč.

Rožetova? Da, Roža je bila nesrečna.
Stopila k žrtveniku je in je šop las,
ki jih je spravljala noseča,
ložila na žerjavico, roteč na glas:

,O Bog, bogovi ali že kdor koli,
kar vas pod nebom je duhov,
pomágajte mi v moji boli,
maščujte se za greh njegov!

Poslušajte me, kaj bi mu želela,
ko njemu samemu le dobro se godi,
da božjega poroda ne bi imela,
ko bo dorastla mu edina hči! ...'

Lasi na žrtveniku je obliznil plamen
in ko je rdeče v lipo sinil njegov žar,
začula je: „Uslišal te za lás bom prámen!“ —
otrok ji pa zajokal je kot še nikdar . . .«

5.

»Gospodje moji, zdaj pa sem v zadregi,
ker nisem ne pisatelj ne poet,
zato predlagal bi, da naš kolegij
preide v kramljajoči quodlibet!

Izpólniti je namreč treba spretno
nič manj ko dvajset dolgih let,
da mogel zgodbo to bom neverjetno
lahko razpredati vam spet . . .«

»Haha, gospod vikar, to pa lepó je,
da vabite nas kar že zdaj
k stoletnici starosti svoje,
ki Bog dobrotno jo dočakati Vam daj!

Jaz takrat bom v sedanjih Vaših letih,
če — ‚zadnja ljubca bela smrt‘
s sklerozo me pri mojih šestdesetih
ne spelje v déžel, kjer mi ruje krt.

Zato pa opravičenega me imejte
takrat, gospod vikar, za vsak slučaj,
a gratulantom svojim le povejte,
da živel neki je sodnik nekda, —«

»... ki norčeval se je iz vsega,«
besed njegovih učitelj je zajezil tok,
»in svet mu bil bankrotna je botega,
kjer se prodaja smeh in jok!«

»No, ne drži li, kakor bi biló pribito?
Kaj Vam se zdi, gospod Cand.phil.?
O, če bi duhovin bil, spisal duhovito
o tej botegi bi še prvi naš paskvil!«

»Vam, zdi se mi, da bi se res posrečil,
kot krepka se Vam je metafora,
ki bom jo o priložnosti ovekovečil,
a z dovoljenjem Vašim, kajpada!

Vesté, peresarjem vse prav nam pride,
s Podkrnci rekel bi: pred al pošled,
ker nas spomini kakor grške evmenide
pode za vsem, kar vredno je besed!

Sedaj pa k izhodišču tega kvodlibeta
bi gloso svojo, dovolite, še dodal:
gospod vikar, z njim so potekla leta,
ki epik se nikdar jih ne bi bal.

Pretkano že obrabljeno prafrazo
romanopiscev stare šole ste obšli,
da neopazno bi privedli nas v oazo,
kjer vir dogodkov spet zažubori...

No, ne drži li? bi še jaz, a le bolj skromno,
gospod vikar, s sodnikom vprašal Vas...«
»Tako je, da, gospod Cand.phil., nedvomno!«
sogosta pritrdila sta mi v isti čas.

»Tako je, da,« je še vikar povzel smehljaje,
»ker res zgodilo se teh dvajset let
le to je, da je Rožica odrasla v tuje kraje
šla služiti, a Markuža stari šel na oni svet...

Da, in še to: čez nekaj let čez noč vrnila
se k materi je Roži hči
in tretjo Rožico pri nji pustila,
nakar izginila je vnovič brez sledi...

Tako, gospodje, zdaj sem res pretolkel
kar hitro dva decenija,
a vendar je moj glas že ves zamolkel,
zato: sit siti meae venia!...»

In spet so polne čaše zazvenele
in v kvodlibetu smo ogreli se za snov,
medtem ko lahkokrile hore so hitele —
ločili smo ob uri se duhov.

6.

Ponoči se je burja umirila
in tiho, tiho je naletal sneg;
za Kras je zjutraj kar posebnost bila,
ko prek in prek bil bel je dol in breg.

In še je metlo, ko da bi prtene vreče
berači trgali ves ljubi božji dan,
ki kratek sicer, se le vleče
v somračnosti pust in zaspan.

Če kdaj, tak dan prijetne družbe
si človek kar na lepem zaželi,
seve, če ga dolžnost ne veže službe,
kot n. pr. učitelja od jutra do noči.

Tako se je zgodilo, da s sodnikom sama
k vikarju sva že zgodaj popoldné prišla,
in brž je kavo skrbna kuharica nama
servirala, da bi zaspana ne bilá.

»Gospod vikar so sami v svoji sobi,
menda še zmerom molijo brevir,
a naročili so, če snočnjih prišel kdo bi,
naj jih pokličem, sicer žele mir.«

To rekla je, vendar gospoda klicat iti
ni treba ji biló, ker kot na klic,
ko slišal naju v kuhinji je govoriti,
prišel je k nama vedrih lic.

»Pozdravljena!... A tretji — kje je?«
»Še v šoli, kjer iz abecejá vnet
modrosti prve seme skrbno seje
v tomajski nezorani mladi svet!...«

»Prijetno, sudac, ste začeli kramoljati,«
namuznil se vikar je in oba
pozdravil je z desnico in levico hkrati —
tako sva dobrodošla mu bilá.

»Ker danes kruh pri nas smo pekli
in je v pisarni res lepo topló,
pojdimó, bomo tam katero rekli
kot včeraj, a — sine ira et scándalo!...«

Medtem ko sva s sodnikom se selila
izza ognjišča — v tihi Tuskulum,
vikar je kokvi dajal naročila:
»Vse kakor snoči, pa še čaj in rum!«

Ko smo bili v pisarni sami zase,
vikar je pomežiknil in dejal:
»Vesta, tam za ognjiščem res ne da se
vse govoriti — kot bi drva klal!...«

Perpetua ta naša — dobra duša,
poznata jo, se kakor gluhonema zdi,
a vsak pogovor vam tako zvestó posluša,
da še čez leta ga na pamet ponovi!

Kar je sinoči naše čudne zgodbe ujela,
ob nji se križala je in plašnó
je davi navsezgodaj vedeti želela,
ni greh li preneumno govorjenje to ...

Ne rečem, kar bi danes čula,
je res nekoliko predelikatna stvar —
propterea praesente ea nulla,
kar bi po nji še meni bilo v kvar!«

»Da, da, razumem, ženska je že taka,
da vse, kar ujame kje,
vsa srečna še gorkó razkokodaka,
sicer bi počilo nemara ji srce!«

Sodnik zaključil je še pravočasno
svoj nekvalificirani izpad,
ker prav takrat pojavila brezglasno
Perpetua se je v okviru vrat.

Ob molku našem — prav po direktivi —
je delo Martino opravila
ter nas po gesti vzpodbudljivi
lepo spet tiho same je ostavila.

»Tako,« vikar se je nato oglasil,
»sedaj pa, mislim, bi lahkó začel,
če vaju ne bom dolgočasil,
prečudne naše zgodbe drugi del!«

7.

»Nekoč je kres bil, kakor vesta,
pradedom našim Svetovito v god;
tedaj izginila Morana je zločesta
in vladalo veselje živo je povsod.

Pri vsaki hiši — revni in bogati
iz poljskih cvetkov venec zviti
visel nad zakajenimi je vrati,
da blagodat bi dal ji Svetoviti.

In še bogu svetlobe tople v počesčenje
zažigali grmade so pod noč;
ob njih vse ljudstvo se iz srenje
je zbiralo, pojoč in vriskajoč.

Tedaj pa, ko so dogoreli zadnji kresi,
to je biló v polnočni čas,
da bi pregnali črti se in besi,
mladenke oboravale so vas.

Drevo, ki vodil ga je stárosta, so nage
kot vile vlekle, strnjene zapovrstjó,
čez drn in strn, čez dol in drage,
da v krogu vas obšle so vso . . .

Ti običaji so se dolgo ohranili
in so za naše zgodbe dni
še vedno prav obredno se vršili,
ne da bi zoprval kaj glas vesti.

Tako med Dutovljami in Tomajem
bil tisto leto je dogórel zadnji kres,
prestalo petje je z veselim rajem
in kakor mrtev je ostal strašinski les.

O polnoči iz njega proti vasi čótal
po videzu je najstarejši mož,
mrmraje: „Zate bom nocoj robótal,
nesrečna Roža, da vesela boš!“

Na vseh kresiščih, kjer še živa
žerjavica zdaj pod pepelom tli,
se korenika pedis diaboli použiva,
da misli bo ornicam vzburila in kri!...’

Tam na Markuševih ozarah starec
je šepasti obstal in róke mel,
ko je dvanajste ure zadnji udarec
odhodnico spet dnevu enemu odpel.

Pripognil se je in prijel je za ročice
pri plugu, ki je tam že čakal nanj,
in gledal, kod prišle kresnice bi ornice,
ki bi razvnele še tako star panj.

„Haha, ob pravem času starega Maganja
udaril sem s protinom, da to noč
ne bo voditi mogel čudnega oranja
ob vpregi, ki izziva moško moč!...’

Tako je, čakajoč pri plugu, meditiral
z nasmehom jedkim duh teme,
ki kot Maganja se je inkarniral
in veselil vnaprej se čarov sle.

Tedaj prav ko na klic izza visoke meje
kot venec vil veselih zbor ornic
s spuščenimi lasmi se rajajoč prismeje
in se po dve pred plug vzvrstijo vštric.

Maganja inkarnirani jih gleda
in si izbere jih devet —
Markuševa bila med njimi je seveda,
saj se mu zdela je najlepši cvet.

Ko pred drevesom stale v vrsti so vesele
in toplo božal jih je vetre tih,
da bi umele ga, so si želele
imeti semen praprotnih ...

„Hi!“ jim v željé tedaj orniki veleli je
in šlo čez drn in strn je do kresišč,
s katerih vonj omamen vel je
in vzbudil smeh in jok in vrišč ...

Nič več za plug biló jim mar ni,
razbégnile so se na vse strani
in vdajale so sli se čarni,
ki ji nobena odoleti mogla ni.

Vse, za lepotei so drvele kakor blazne —
bili so le podeveteren duh
ornika inkarniranega, ki sred lazne
držal je plug kot slep in gluh!

In v orgiazmu tem se je zgodilo,
kar Roži je obljubil duh temin:
devet deklet je zanosilo —
spočet je ob solsticiju bil Duhovin!«

8.

»Tako, sedaj pa res potreben sem oddiha
in moram si ga dati sam,
ko vidva ves čas sta poslušala me tiha
brez vseh pripomb ad rem et litteram.

Da je molčal gospod naš akademik,
to mi ne dela sivih las,
a Vam, gospod sodnik, ki ste polemik
neugnan, kako, da Vam zamrl je glas?«

Sodnik prijel je in je dvignil čašo:
»Gospod vikar, jaz sem samo strmел vesel,
kako ste spretno tole zgodbo našo
zapeli in razmotali njen delikatni del!

Zato čestitam Vam, a hkrati obžalujem,
da Klio sólo le časti tak mož,
ki bi s Parnasa — nič se ne norčujem —
prinesel nam lahkó kaj epskih rož!«

»Soglašam!« sem pritegnil tudi jaz iskreno
in trčili smo — naših čaš žvenket,
če slišal ni v pokrajino se zasnežéno,
bi menil, da budi se ptičji svet.

»Za vajino priznanje — lepa hvala,
a če ga je zaslužil kdo,
to nisem jaz, ker zgodba se je stkala
med narodom, ki zanj imam uhó.

Odvzel ji nisem nič, le draperija
z ekskurzi zgodovinskimi in kak izraz,
ki ljudsko plastiko ubija,
je moj in logika in nekaj fraz.

Vem, naši kritiki z učenimi očali
drugače bi sodili me kakor vidvá,
s peresi ostrimi bi me nagnali
iz literarnega svetá...

Temu bi preromantična in neživljenska
se zdela zgodbe naše snov,
motila drugega, naivna sila ,bi, peklenska'
kot deus ex machina starih dramatikov.

Spotikal tretji bi se ob vulgarnosti jezika,
češ, kar je Mencinger sijajno Kodra ugnal
s Cmokavzarjem in Ušperno, vsak lika
in mika svoje delo, ki bi ga rad v svet poslal.

Četrty bi se spravil nad folkloro,
ki se ne sme je lótití že vsak šušmar
kot avtor Duhovina s kritičnostjo boro,
kar stvari sami vedno je le v kvar.

In kajpada — sicer bili ne bi Slovenci! — ob vsem zagnali bi še šum in hrup o ideologiji avtorjevi in tendenci, ki v leposlovnem sirupu je pravi strup ...

Tako je, sudac dragi moj, pa da bi tvegala po Vašem laskavem nasvetu na Parnas? Zato bom Pegaza le za domačo rabo vpregal prijateljem in znancem v kratek čas!«

9.

»Iz kresnih čarov zdaj blagovolita v Valpurgino pomladno noč, a ne na Klek, k Markuševim stopita in čudita z menoj se, čudno čudo zroč!

V teh mesecih se marsikaj je spremenilo: Markuševa je hči jokala noč in dan, z očeta seklo je in ga kar vidoma sušilo, a mati šla od žalosti je v grob preran.

Sramote reva mogla ni prenesti,
ki iznenada je prišla v ponosni dom:
hči ob vseh prošnjah mogla ni navesti,
kdaj zanosila je in s kom.

Ko s hčerjo v hiši sta samá ostala
in se ju izogibala je kar vsa vas,
sta oče in Rožetova se spet približevala,
kot vso preteklost bi zabrisal čas.

Pomagat Roža je k Markuševim hodila
in več pri njih bilà je kot doma,
vendàr, kar je biló, ni pozabíla,
še jo je zbadalo prav v dnu srcá.

Valpurgin dan, ko se je že pomlad budila
in mandlje, breskve je ogrinjal cvet,
za Nanosom kot stekel pes verig sprostila
se burja je in udarila čez kraški svet.

Zavijala je in tulila, kot bi sami besi
svoj zadnji praznovali god
na križpotjih, goljavah, v ógradah in v lesi
in divje se zaganjali v vsak kot.

Tam pred Markuševimi kakor na povelje
zdivjala je, ko da bi hišo in ljudi
v objetnosti odnesti si hotela za veselje
in za spomin z nebrzdane poti.

Markuševo so v hiši čudni krči vili,
ko da bi njena ura že prišla,
ob njej bilà je Roža, da bi v sili
poródnici pomagala.

In ko je zunaj burja brila in tulila,
razločno Roža slišala iz nje je smeh:
,V spolnitev gre, kar si prosila,
čez mesec maščevan bo oče za svoj greh!

Iz osmih, ki so se mi vdale v kresni noči,
se mesec je za mesecem sprostil moj plod,
da se v deveti izobličen iz nje loči
v pravično kazen za Markušev rod!...?

Nič Roža ni povedala, kaj vse je čula,
le tolažila je obupano deklé,
da bolečina s krči bo minula,
ker pravi ni dotekel čas še nje.

Markuševi res kmalu je odleglo,
ko da bi bolečina z burjo šla,
ki za slovo je zatulila še zateglo
in v noči zapustila kraška tla...«

10.

»Dve zagonetnosti ste že rešili
presenetljivo láhko nam, gospod vikar!
Dogodki, ki po povsem tem bodo še sledili,
so pač naravna in navadna stvar!«

»Tako bi človek mislil, da,« odvrnil
sodniku je vikar, »a prosim le posluh!
Kar bom pred vama zdaj razgrnil,
dokaže, da se to pot motil je vaš bistri duh!«

»No, no, nič hudega, če sem se motil,
tolíko radovednejši zdaj bom,
kako se čudni duhovin bo skotil
in vzveselil Markušev dom!...«

»Da, mesec marec hitro je potekal
in je ob ekvinokcijo biló,
ko pri Markuševih je v noč otrok zavekal
domačim ne, v veselje Roži le samó.

Z nožicami naprej prišel na svet je
in zraščenih, že gostih črnih obrvi,
po čemer Roža je spoznala, da uklet je
in da ostane — duhovin vse dni.

Če bi skoz svitek, črn od saj, ga dela
tako po rojstvu trikrat zaporéd,
otroka vsega hudega za vedno bi otela,
zatrla duhovinstva sleherno mu sled.

Pa ni ji dalo, v njej se je zbudila
vsa maščevalnost za zgubljeno čast
in je še krščen tolar položila
na dete, da bi mu zastala rast.

Ne rast samó, ta tolar naj bi spačil
otroku tudi sicer lep obraz,
da z njim bi drugim ne enačil
in bi se izogibal ga ves Kras...

Tako je duhovin prišel v življenje
in krščen bil še tisti dan,
a živel materi je le v trpljenje,
na zunaj že v posmeh zaznamovan.

Markuša klel je in se je pijanil,
rad ženina bi hčeri izbral,
a vsak se je dekleta s takim sinom branil,
češ, prej bi mi ponudil jo in dal!

Iz leta v leto vedno trše, huje
hči občutila je očetov srd,
nesrečna si želela le miru je
in končno šla obupana je sama v smrt...

Takrät se oče bil je streznil,
a ker ni vnuk zanj maral nič,
je v srdu svojem vedno globlje greznil —
tako nad njim je žvižgal božji bič!...«

Ko videl je sodnik, da je vikar prenehal,
hahljaje sam besedo je povzel:
»Gospod vikar se z zgodbo je upehal,
a lahko s koncem je vesel!

Sam Shakespeare bi zavidal ga nemara,
seveda, če bi bil še živ,
da ni bilà poznana mu ta kraška zgodba stara,
ki bi za novo igro dala mu motiv.

Res jih gospod vikar je mnogo spravil
iz te doline solz na oni svet,
a Shakespeare neusmiljeno obglavil
bi še junaka: deda z vnukom vred!...«

Gospod vikar ob teh besedah dobre volje
postal je, kot bi z njimi mu sodnik
nalil v kristalno čašo néktarske rozolje:
»O čakajte, saj tudi jaz bom še krvnik!«

»Tako? Potem pa zgodba ni pri kraju
in sem polomil jo po notah spet?
Zdaj vidim, da rjaví moj duh že tu v Tomaju
in treba kmalu reči bo: Adijo svet!«

»No, no, nič hudega!« oba z vikarjem
z besedo sva njegovo ga tolážila,
a kakor lopnila bi ga z loparjem,
tolažba najina ga je razdražila.

»Ho ho, zdaj sta dokázala, gospoda,
da lupus homo homini je res,
ko vama zame se ne zdi nič škoda,
če šel pri priči kar ekspres bi do nebes!«

Ko popustili so vikarja smeha krči,
ki tudi mene zgrabili so na vso moč,
»Posrečeno pariranje, na to se trči!«
je rekel, svežosti sodnikovi čestitajoč.

In še smo posedeli in kramljali,
dokler Perpetuin obraz
se ni pomráčil, da smo vstali
in sva odšla s sodnikom v noč in mráz.

11.

Spet zbrani za ognjiščem smo sedeli
gospod vikar, sodnik, učitelj, jaz,
ob ognju se in ob teranu greli
in ob prijazni gostoljubnosti trojica nas.

»No, danes, upam, pa bom le zaključil historijo, ki sem jo praviti začel; ne bojte se, ne bom vas dolgo mučil, čeprav bi v tisoč eno noč lahko jo plel.

Res zlepa, rečem vam, bi Duhovinove metamorfoze ne spravile v zadrego me za snov, zdaj komično, zdaj polno groze, kot pač ga gnal je gon njegov.

Bilà je namreč — neverjetno se bo zdelo — njegova bistvena lastnost, spreminjati se, v kar bi se mu zahotelo, ker bil naravnih je vezi kot oče prost.

Slučajno bil spoznal to svojo moč je, ko šel z vrstniki lešnike je brat in želel vsak je po otročje, kaj bi postal trenutno rad.

„Jaz veverica rad bi bil!“ je menil Markušev Marko, kot biló mu je ime, in že se v veverico je spremenil — vrstniki v beg, a on pobral je lešnike.

Poslej poskusil je še vse mogoče,
a v družbi nikdar več, le sam,
ker ga za veverico je našeškal stari oče,
da pred vrstniki ga biló je sram.

Zato se z njimi — ovaduhi ni več družil,
a dedu je še vse bolj zoprval,
ker — po njegovem — je zaslužil,
ko z njim nič boljše ni kot z materjo ravnal.

Tako med vnukom zoprnim in trdim delom
sovrašтво rastlo je iz dneva v dan,
da stari usmilil se je že sosedom,
ko tožil svoje jim gorje je trezen in pijan.

Odkar dorastel Marko Duhovin je, bala
še Roža se hotditi je k Markuševim
in, kriva se čuteč, se bridko je kesala
in končno — romala je v Rim ...

Da ne bi šla! Kaj se med tem je dogodilo!
Po češnje šel Markuša je v ograd,
še preden zjutraj sedem je zvonilo,
in na drevesu ga je pičil — gad.

Omotičen pri priči, vendar zgrabil nož je,
da gadu bi zabodel ga v glavó,
a le oprasnil z njim ga mož je,
potem pa padel raz drevó ...

Pod češnjo umirajočega so našli v travi,
kako je hčer in vnuka klel
in v zadnjih, groznih krčih še izdaval,
da vnuk mu je kot gad življenje vzel ...»

12.

»Markušev Marko sam poslej je gospodaril
in čudil se mu je ves vaški svet,
kako je vse, kar ded je zanemaril,
popravit in uredil v kratkem spet.

In kakor bil je prej neznano čuden
in mu za družbo nič biló ni mar,
postal zgovoren je in prav priljuden,
da mu obraz ni bil kar nič več v kvar.

Bogastvo sproti se mu je množilo
in vse mu gladko je po sreči šlo,
kot bi njegovo neutrudno delo prepođilo
od hiše zlo, ki spravil ded ga je nad njo.

Še v cerkev hodil s sovrstniki je veselo,
le v kamnu blagoslóljljene vodé
dotakniti se ni mu vredno zdelo,
kot kmalu so opazili ljudje.

In ta posebnost spet po vasi šla je
in že so vedeli, da z njim vse v redu ni,
da sam peklenec mu bogastvo daje,
ki zanj tako ali tako skrbi...

Seve, vse te domneve zase so držali,
da ne bi kdo mu jih priliznjeno izdal,
ker v srcu vsi so se ga bali,
vedoč, da bi lahkó jim škodoval...

Nič čudno torej, da, ko je nevesto iskal,
nikjer nobene zase ni ogrel —
nazadnje pa je pri Rožetovih pritiskal
in s tretjo Rožico je srečo imel.

Od mladih nog sta se poznala
in mati ji nikdar omenila ni nič,
ko sta otroka srečna se igrala,
da duhovin bi Marko bil in njen strnič.

Da staro mater bi počakala, želela
je Rožica, a ko iz Rima je le ni biló,
sta z Markom se o pustu vzela
in zaživela kakor ptička dva lepó.

Ljudje so čakali, kaj bo se dogodilo,
kdaj spet rokó bo vzdignil Bog
in udaril po Markuševih z vso silo,
da kaznoval greh starih nad otroki bi otrok.

Šli meseci so drug za drugim, šlo je leto,
a pri Markuševih je bil sam smeh,
ki ga bogastvo je, skrivaj prikletó,
budilo v zakoncih obeh...

»O, da že skoraj nona bi se povrnila,
to z nama srečna bi bilà,«
je Rožica kaj krati govorila,
ko ni o Marku slutila nič hudega.

»Seve, seve, pri nas bo morala ostati,«
pritrjal ji je Marko — duhovin smejoč,
»samo ti moraš še postati mati,
da zibala bo kot nekoč!...«

Nasmehnila se Rožica je in ga je objela
in sramežljivo je povabila oči:
»Saj to je, kar bi rada doživela!...«
a on poljubljal jo je, kot bi pil ji kri...

13.

»Minilo leto je in drugo je že teklo,
kar v Rim Rožetova je Roža šla,
da odložila bi, kar jo je peklo,
in se vrnila, z Bogom spravljena...«

O binkošti, ko češnje so zorele
in bil je svetega Antona god
in v Padovo množice romarjev so vrele,
se ustavila še ona je ondot.

Svetniku Čudodelcu se je zahvalila,
da je dobila v dušo mir,
in še ga je z obljubami lepo prosila,
da vnuko varoval bi in ji vrnil hčer.

In še ji ni bilo dovolj pokore:
ko do Gorice je prišla, ni dalo ji srcé,
da ne bi šla k Mariji vrhu Svete gore
in tudi Njej priporočila vse ...

Vsa prerojena se je bližala Tomaju,
nič ni težilo ji kot prej srcá,
ko vsem in vsakemu v domačem kraju
vse odpustila je zaradi ljubega Boga.

Ko prestopila prag je rojstne hiše
in vnukinje ni našla več,
spoznala je, da pokorila se zadosti ni še,
in srce ji prebodel žalosti je meč.

Ne da bi prav se oddahnila in spočila,
je k vnukinji k Markuševim odšla
in jo za božjo voljo je prosila,
da Marka bi pustila in bila pri nji doma.

Se vnukinja je zasmejala in dejala:
»O nona, kaj na um le pride vam?
Ne vidite, da srečna dobro sem izbrala
in se izbire prav nič ne kesam!

Voljan je Marko kakor samo olje
in dober kot velikonočni kruh,
ne vem, kje bi se mi godilo bolje,
čeprav za druge je bil le pustuh!«

»O Rožica, nesrečna moja vnuka,
jaz kriva vsega bom gorja,
ko spet tu pri Markuševih pokljuka,
ker sem pred tabo greh prikrivala ...«

In nona izpovedala se je še vnuki,
kaj je grešila v mladih letih in kako
obupana se maščevala v svoji muki,
pa da sedaj jo tepe z njo nebo.

Nič več se Rožica ji ni smejala
in nič več silila je ni,
da pri Markuševih bi z njo ostala,
ki se prekletstvo jih drži ...«

14.

»Ni dobro Roža še odšla, ko s pletenico,
kopato zrelih češenj, vrnil se domov
je Marko in pozdravil je ženico,
ki ni zakriti mogla solz sledov.

„Kaj te je, Rožica, tako užalostilo,
da vse objokane imaš oči?
Kaj takega se ti pri meni ni še dogodilo,
odkod ta žalost je, kaj te boli?“

„Ah, nič mi ni, le nona me je užalostila,
ki pravkar je bilà pri nas.
Iz Rima se je danes povrnila,
a k nama da vesti ji brani glas!...“

„No, Rožica, to res ni vredno solz nobenih,
saj nisva od nje daleč vstran;
če k nam ne bo obiskov njenih,
pa ti obiščeš jo lahkó vsak dan!“

Poglej, kako so letos češnje obrodile,
vse te na tisti nizki sem obral —
poskusi jih, ti bodo žalost prepodile,
ko sladke so, kot med bi jim dodal!

Zdaj moram še v vinograd se vrniti,
da jih z dreves oberem vseh,
sicer se mi ne bo splačalo jutri iti
prodajat v Trst samo le-teh!

„Kam bi, saj se bo zdaj zdaj pomračilo
in na drevesu ne boš videl nič,
ko človek vidi v temi le za silo
in ti — ne mačka nisi in ne nočni ptič!“

Ni Marko ji pregovoriti dal se,
oprta koš je in šel v vinograd,
poglaven na dobiček, je neznansko bal se,
da kdo obere mu pomladi prvi sad...

Če Rožica za njim bi pohitela skrito,
bi videla, da nona je imela prav,
in bi postalo ji očito,
kod, kakšen in kako je Marko češnje bral. —

Ko pozno v noč ga še domov ni bilo,
vznemirjena odšla je sama spat
in šele zjutraj, ko se je danilo,
prišel je, ne da bi odprl vrat.

Skoz okno, ki odprto na stežaj biló je,
je priprhotal velik netopir;
pri srečanju Rožici postalo kar tesno je,
ko gledala za njim je venomer.

Kot zaletel bi v sobo se, je krožil
in končno, groza, spustil se nad njo —
tedaj ji strah je roke sprožil
in zgrabila, ujela ga je z vso močjo.

Prhotal je in ko se mogel ni sprostiti,
tiščala ga na prsni je pod vrat,
pregrizel ji je žilo in začel kri piti,
da vsnula je — v življenju zadnjikrat...

Tedaj iz netopirja se je izobličil
v podobo svojo Marko spet:
,Ha, radovednost, zdaj sem te uničil
in prost kot prej bom užival svet!' —«

15.

»Gospod sodnik,« po kratkem je premolku obrnil do jurista se vikar, »zdaj, ko sem jo do sem pretolkel, nadaljnje judicis bilà bi stvar!«

Sodnik se kakor počesčen je čutil in pritrdil vikarju s svojim: »To je da! A da tako krvavo vse bo, nisem slutil — vešala, to je da, bi dala mu justicija!«

»Nemara res graščinski tam v Štanjeli obesiti takoj bi Duhovina dal, a preden so biriči ga prijeli, pred njim se sam je za življenje bal.

V metamorfozah svojih namreč še nešteto prizadejal ljudem je Marko škod, ker nič poslej biló mu več ni sveto ne Bog ne cerkev ne človeški rod.

Markuševo so hišo noč in dan stražili,
o Marku pa biló ni ne sledu,
nazadnje psa so na borjaču mu na pol pobili,
ko stražo motil je in ni ji dal miru.

Psu zagorele so oči krvavo
in besen skušal je ubežati kam,
tedaj je le nekomu padlo v glavo,
da pes bi utegnil biti — Marko sam.

In planil je nad psa in kot bi trenil
z verigo mu vso tajno moč je vzel:
pri priči pes se v Marka je spremenil
in je moža ž verigo v dno pekla preklel.

Nič Marku-duhovinu škodilo nikdar ni,
samo železa dotakniti se ni smel,
da mu na željo odpovedal čar ni
in bi potem kot človek le trpel.

Z verigo torej so njegovo moč ukrotili
in odpeljali ga v štanjelski grad,
kjer so v najglobljo ječo ga spustili,
v temo in vlago, v hlad in smrad.

Na nogah in na rókah je imel okove težke
in kruha z vodo le vsak sedmi dan —
tako za hudobije svoje nečloveške
Markušev Marko je bil kaznovan.

Tri tedne je molčé prenašal kazen,
četrty teden ni si upal k lini več ječar,
ker je jetnik rjovel kot blazen,
medtem ko zunaj tulil je vihar.

V neurju, ko je izpod néba lilo,
da vode sproti ni požiral Kras,
Markušev Marko si na roki je pregrizel žilo
in se ob svoji krvi utolíl za svet in čas.«

16.

»Ko srečno do nesrečnega prišel sem konca,
poznati bi, gospodje, morali star običaj
in dati mi iz počenega piti lonca,
a če bi to biló preveč, pa iz naprstka vsaj!«

»Gospod pravljíčar, opustimo to pot to navado,«
oglasil na vikarjevo besedo se je Benjamin,
— to bil sem jaz — in si pogladil mlado brado,
»pa Duhovinu trčimo v spomin!«

In že smo poprijeli vsi za polne čaše
in trčili, kot bi kraguljček ob kraguljčku pel,
a niso čaš dotáknile se ustne naše,
ker moj poziv izvabil je še drug odmev.

»Kaj?« nepričakovano je Perpetua vzkripela,
ki novo baterijo je servirala.

»Ne, tega pa zares ne bom trpela,
da bi gospoda take tu razdirala!

Dovolj je in preveč, da čudno spozabili
so naš gospod se in so na drobnó
o volkodlaku tem vam govorili,
ki še po smrti spati mogel ni mirnó!

Da, to bi morali še vedeti, kar tukaj vedo,
da žegnana ga obdržala zemlja ni,
ko videli so vsako kvaterno ga sredo,
kako na grobu kakor živ leži.

»In ker so kakor živega še vsi se bali,
so šli in poiskali v gmajni glog,
prebodli mu srce in spet ga pokopali
in nič več strašil ni potem okrog.

To morali bi vedeti, pa ne bi bili
hoteli piti mu v spomin,
da ne bi nepremišljeno še sem ga izvabili,
ko veste, da je bil — hudičev sin!«

»No, no,« jo je gospod vikar zavrnil,
»saj to je pravljica kot drugih sto,
ki z njo je, kdo ve kdo, lep nauk strnil,
da Bog maščuje že na svetu vsako zlo!«

»Če je tako...« se je Perpetua zadovoljila
in je po svojem delu šla,
a nas trojica je vikarju še napila,
ki iz ničā ustvariti lepoto zna.

E P I L O G

Gospod vikar, naš zgodovinar kraški,
stoletnice dočakal ni,
da bi ob njej boteljk zamaški
mu v slavo pokali med govorancami.

Preveč ga suženjstvo je zbolelo,
ki vanj zapadel je naš rod,
in lepega dne ga je vzelo —
na nepovratno šel je pot ...

Za njim odpravil se je tudi učitelj,
ko v šoli so zatrli naš slovenski glas
in moral bi, kot hotel je tlačitelj,
brž zapustiti ljubljeni svoj Kras.

Sodnik pa zoprval je črnim časom
in brez skleroze je dočakal dan,
ko svoboda zavela je nad Krasom
in jo navdušeno pozdravljal je teran.

Tako se je zgodilo, da po dolгих letih
v Tomaju sva se našla spet,
bil že okoli je devetdesetih,
a boder še kot v času prejšnjih let.

»Boteg bankrotnih zdaj bo konec,«
me je pozdravil in se zasmeljal,
»le škoda, da mrtvaški zvonec
bo kmalu znamenje na pot mi dal!

Vestè, zdaj pa bi res prav rad Metuzalema
posekal, kar se tiče stárosti,
da z delom bi ljubezen kazal dvema —
Sloveniji zedinjeni in novi Jugoslaviji!

O, če bi živel še vikar naš stari
in z njim ludi magister, to je da,
nocoj za čas nam ne biló bi mari
in nič motila nas ne bi Perpetua!

Nič ne bi brskali po starih ljudskih verah
in praznih duhovinili pravlјic,
o novih, stvarnih bi razpravljali razmerah
in delu, ki je novih časov klic.

No, ker gospod vikar in učitelj šla sta
in za kolegij sva premalo dva,
pa dva naj v njun spomin še duška dasta:
Živelo bratstvo narodov, živela svoboda!«

In trčila sva, da je kar zapelo
in so iskrile nama se oči —
v srce se je prečudno čudo vzelo:
nesluteno veselje novih dni...

Ni dolgo tega, ko dobil sem parte,
sodnik ga pisal s svojo je rokó:
»Prijatelj, žalovati za menoj nikarte —
kar je biló, je šlo, da večno bo!«

Tako ostal od družbe, zbrane za mikavnim
ognjiščem kraškim, je le Benjamin,
ki, zdaj že v letih, njim in časom starodavnim
izkopal Duhovina je v spomin!

O P O M B E

»Duhovin« se je spočel v okoliščinah, v katerih bi si človek želel imeti njegove lastnosti. Avtor je predaval o folklori in pokazal, kako je narodno blago neizčrpen vir, iz katerega bi morali zajemati umetniki, da bi dali svojim delom res naše — slovenske obeležje. Kamor stopiš in pogledaš, povsod je sama skrivnost, vse je naš človek v dolgih vekih ob živi domišljiji po svoje gledal in dal vsemu še neko posebno življenje, kot ga srečujemo v mitih vseh primitivnih narodov, ko je pri njih še živela in se uveljavljala poezija ljudske duše.

Po predavanju je eden izmed poslušalcev začel avtorju pripovedovati in mu potem pripovedoval dan z dnevom o ljudskih izročilih med Notranjci in Kraševci.

Tudi o duhovinu je govoril.

Tedaj se je avtor spomnil tomajskega župnika Matija Sila, ki je že leta 1885. priobčil v »Kresu« razpravo »Duhovina« in pisal potem tudi v »Domu in svetu« 1898. o podobnih motivih. In še se je spomnil beneškoslovenskega »Vedomca« in, kar je nekoč že mislil, se je ob podrobnih informatorjevih podatkih začelo oblikovati v koncept, ki je potem počival do decembra 1948., ko se je sprožil v to pesniško kramljanje.

1.

Gurman (fr. gourmand), izbirčnej pri jedi
delikatesa (fr. delicatessen), poslastica
dur in mol, izraza za trdo in mehko glasovno
lestvico

cinik, pristaš grškega filozofa Antistena, ki je učil,
da ni nič nespodobno, kar je naravno; brez-
obziren, zbadljiv in iz vsega se norčujoči človek
humorist, šaljivec, dovtipnej

filhistorik, človek, ki ga veseli zgodovina in se
z njo bavi

vikar, duhovnik, župnikov namestnik

anekdota, kratka, šegava zgodba, navadno zgodovinska

stadij, tu toliko kot stanje, razpoloženje

vinika, goriški izraz za trto

etimolog, jezikoslovec, ki raziskuje postanek besed

patina, zeleni volk, ki prevleče bakreno kovino

Ut docet criminalis chronica, kot dokazujejo zapiski o težkih poškodbah

satanas, hudič

2.

Ekspozicija, uvod, nakazilo snovi in dejanja

eksempel, zgled

ludi magister, ljudskošolski učitelj

drevo zaobljub, zaobljubljeno drevo je hrast ali katero koli drugo, v katerega zabijajo žeblje z zaobljubo, ki da je pod nobenim pogojem ne prelomijo. Če bi se fant ne držal obljube, naj bi se posušil ko hrast ... (Notranjski običaj)

3.

Prešeren v svoji čudoviti »Zdravljica«
komentar ad rem, pojasnilo k stvari, k snovi
Attenti ora omnes iam tenemus, vsi že pozorno napenjamo ušesa, prosto po Vergilovem verzu iz njegove »Eneide«, epa o dogodivščinah trojanskega junaka Eneja
oremus, molimo, kar je seveda napačno tukaj in kaže, da učitelj ni bil v latinščini doma
Pavel Diakon, langobardski zgodovinar, ki je pisal tudi o Slovencih
Bavčar, goriški zgodovinar iz 17. stoletja
Valvazor, zgodovinar, znan po svoji »Slavi vojvodine Kranjske«
Novice, Bleiweisove kmetijske in rokodelske, ki so začele izhajati 1843.
Slovenski Glasnik, izhajal v Celovcu 1858-68; za njim je istotam izhajal »Kreš« l. 1881.
Zvon, Stritarjev, ki ga je izdajal na Dunaju 1870. in 1876-80., nakar je začel izhajati Ljubljanski Zvon
Slovan, izdajala sta ga Iv. Hribar in dr. Ivan Tavčar v Ljubljani 1884-1887.

Dom in svet, izhajal od leta 1888-1945.
obstetrix, babica, ki ji pravijo na Goriškem kar
„žena“
sveča iz gadje masti ima po notranjskokraški vraži
posebno moč

4.

Kronika, zapovrstni zapiski dogodkov brez kake
notranje zveze

Strašínovec, pravilno Strešnice, gozd blizu To-
maja, kjer je baje še vedno ona stara lipa in
pod njo oni stari žrtvenik

Karantanec Kajtimar, zgodovinska oseba karan-
tanskega-koroškega vojvoda Hotimira, ki ga
omenja tudi Prešeren v prvem verzu »Krsta
pri Savici«

fabula, povest, zgodba

5.

Poet, pesnik

kolegij, zbor, družba; visokošolsko predavanje
kvodlibet (quod libet), kar koli

„zadnja ljub'ca bela smrt“ Prešernove besede
skleroza, poapnenjene žil
gratulant, voščilec

bankrot, denarno, gospodarsko propadel
botega, trgovina
cand. phil., kratica za *candidatus philosophiae*,
 slušatelja v višjih polletjih študijah na modro-
 slovnom oddelku vseučilišča
paskvil, sramotilen spis, lahko tudi v obliki
 povesti
metafora, pesniška prispodoba
Podkrnci, prebivalci v vaseh pod Krnom, ki ra-
 bijo omenjeno rečenico: pošled, potem
evmenide, milejši izraz za erinije, starogrške bo-
 ginije maščevanja
glosa, opomba, pojasnilo, tolmačenje; tudi po-
 meni neke vrste pesem. Znana je Prešernova
 Glosa
epik, stara, že obrabljena rečenica, tu način, ki
 so ga rabili starejši pisatelji, če je bilo treba
 preskočiti čas ali kraj
oaza, zelenica v puščavi
decenij, desetletje
sit sibi meae venia, oprostite moji žeji
hore, ure, starogrške boginje časa

6.

Sine ira et scandalo, brez jeze in zgražanja,
 pohujšan
Tuskulum, mestece v Laciju v Južni Italiji, kjer
 je imel Cicero svoje letovišče; kraj oddiha,
 kjer človek lahko v miru dela

kokva, kuharica

Perpetua je ime kuharici v Manzonijevih »Zaročencih«, ki je prišlo po tej klasični kuharici klasičnega župnika v rabo za vsako kuharico pri duhovnih gospodih.

predelikaten, tu: spotakljiv

propterea praesente ea nulla, zato vpričo nje nič nekvalificiran, neutemeljen, neumesten

direktiva, navodilo, smernica

Martino delo, postrežba: po svetopisemski Marti, ki je stregla, ko je bil Jezus pri njih

gesta, kretnja z obrazom in rokami, češ: »Izvolite!...«

7.

Svetovit, staroslovensko božanstvo sonca

Morana, staroslovenska boginja zime in smrti

črti in besi, zla božanstva

oboravanje, star običaj, ki se je baje v Tomaju dolgo ohranil; znan je tudi iz Bele Krajine

čotati, šepati

pes diaboli, hudičeva noga, neke vrste rastlina, ki širi tleča omamen vonj

meditirati, premišljevati

inkarnirati se, učlovečiti se

lazna, laz, senožet, travnik — navadno kje v gozdu

orgiazem, orgija, divje, nebrzdano veseljačenje
Solsticij, sončni obrat ob kresu

8.

Ad rem et litteram, k stvari in črki, k snovi in pri povedovanju

polemik, človek, ki se spušča v besedno borbo, hoteč uveljaviti svoje mnenje in svoje nazore

Klio, ena izmed devetih starogrških muz — boginj, nekakih vil zaščitnic umetnosti in znanosti, ki predstavlja zgodovino

Parnas, gora v grški Fokidi, kjer so domovale muze in je vrel iz nje tudi kastalski studenec — zato pomeni v prenesenem pomenu — pesništvo

draperija, okras

ekskurz, izlet; tu: z zgodovinskimi dodatki, pojasnili

plastika, izrazna nazornost

logika, nauk o zakonih mišljenja, doslednost, smiselnost v podajanju

fraza, rečenica

preromantičen, prenenavaden

deus ex machina, Grki so imeli na svojih odrih posebno pripravo, da je nenadno posegel v zamotanost dejanja ta ali oni bog in rešil položaj; nastop nepričakovane osebe v igri ali povesti, ki razmota zapletenost

vulgarnost, vsakdanjost, neizglajenost
Mencinger dr. Janez (1839-1912), naš znani pi-
satelj, ki se je v svoji povesti, prevedeni iz
kanibalščine, kot pravi, mojstrsko ponorčeval
iz neokusnih in grozljivih povesti Antona
Kodra

folklora, narodopisje, narodno blago
kritičnost, zmožnost presojevanja
ideologija, nauk o pojmi; svetovni nazor
tendenca, smer, smoter, namera
sirup, gosta, sladka raztopina
pegaz, operuteni vilinski konj, na katerem se
vzpenjajo pesniki na Parnas

9.

Valpurgina noč je 26. februarja in je baje polna
čarov, kar izvabi čarovnice na goro Klek, kjer
imajo svoj peklenški direndaj

10.

Ekvinokcij, čas, ko sta noč in dan enako dolga
Shakespeare (Šekspir) angleški in hkrati naj-
večji dramatik vseh časov

motiv, osnova, snov
nektarska rozolja, kot nektar, ki je bil pijača
starogrških bogov, sladek liker

*po notah jo polomiti, temeljito
lupus homo homini, volk je človek človeku
pariranje, zavrnitev, odgovor*

11.

*Historija, zgodba
metamorfoza, sprememba, preoblikovanje
komentar, razlaga, pojasnilo*

15.

*Jurist, pravnik
judicis, sodnikov (judex, sodnik)
justicija, pravica, sodišče
baterijo ... servirala, prinesla nove steklenice*

16.

*Benjamin, najmlajši sin svetopisemskega očaka
Jakoba; v družbi pomeni vedno najmlajšega*

EPILOG

*Metuzalem, svetopisemski oče, ki je dočakal
neznansko starost
parte, črno obrobljeno oznanilo o smrti.*

JERN VOLČIČ: DUHOVIN
IZŠLO V TRSTU 1951 - OPREMA
AK. KIPAR F. GORŠE - ZALOŽBA
„TABOR“ - TISK BUDIN V GORICI

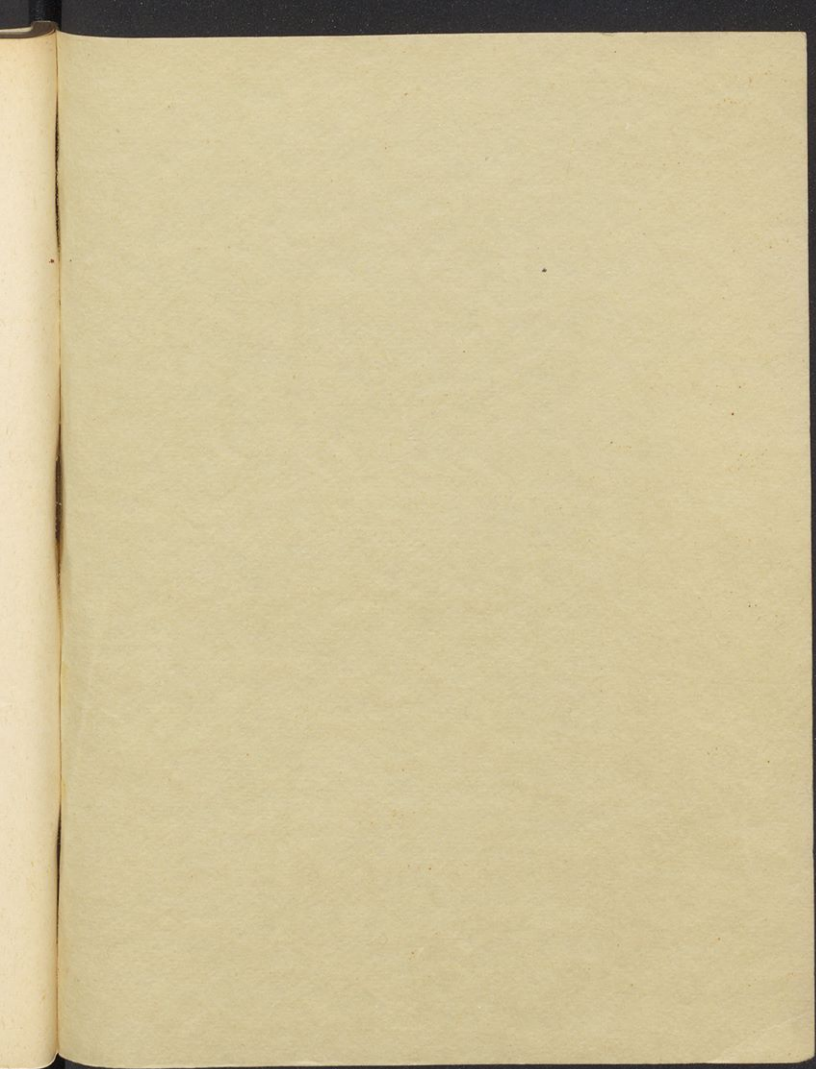
NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

C08155

00000247615

JOHN VOLČIČ : DUHOVIN
VSELO V MESTU 1951 : OBRABA
AK. UPRAV. A. GONJE - DLOMA
JACOL. - HS. MARK V. GONJE

300-